بسم الله الرحمن الرحیم

دافغانستان اوپښتو تاریخ ته لنډه کتنه

Ketabton.com

لیکوال او راټولونکي : محمد الیاس حمیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهیواد ستراو نومیالې شخصیت احمدشاه بابا
فرهنګی، ټولنیز ژوند، او لاسته راوړنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد خان دزمان خان زوی او ددولت خان سدوزايي لمسی په(ړ1722) زکال چې د(1101) هجري لمریز سره برابر دی په هرات کی زیږیدلی دی. په پنځه ویشت کلنئ کي دشیرسرخ زیارت په جرګه کی واک ته ورسید. دغنمو وږی دکابلی صابر شاه له خوا چې یو دینداره شخص و دنومړی په پټکی کي دشاهی سنبول په عنوان وتومبل شو. په دی توګه احمد شاه بابا واک ته ورسید. نومړي له ټاکل کیدو څخه وروسته لاندې ټکي دموخو په توګه په پام درلودل:

1)دمرکزي قدرت بیا جوړول اویو والی.
2)دافغانستان دطبیعی پولو امن، چي له اموسیند څخه یي دسند او هند تر سینده پوری اوږدوالی درلود.احمد شاه بابا په ځینو کارونو لاس پوری کړ. هیواد ته یي له سیاسی اواقتصادي اړخه یووالی وروبښه. دقبایلو ترمنځ اختلافونه یې له منځه یوړل. خلک یې وهڅول چې دهیواد په ګټو او تاوانونوکی سره شریک شي.
چاروواکوته دمشهوری ورکولو لپاره یي دمشرانو دتلپاتی جرګي بنسټ کیښود.ددې پروګرامونودپلی کولو اوموخوته درسیدلو په موخه یې، دمذهبي ډلو ملاتړ په پام کی ونیوه.
دخپل ټولنیزدریځ دټینګښت لپاره یي دخپینئ داړیکو په ټیدګښت لاس پوري کړ.
احمدشاه بابا دښه استعداد په درلودلوسره په ټولو برخو کې زیارواېست او ددولت دچارودپرمخ بیولو په لاره کی ډیری ستونزی وګاللې.

داحمد شاه بابا کارنامي

احمدشاه بابا دمعاصر افغانستان دبنسټ اېښودونکی په توګه ددې خاوری په جوړښت او دقومونو ترمنځ دیووالي په رامنځته کولو کی بریالي شو.له همدی امله دځانګړي ځای درلودونه برخمن و.
نومړی هغه پاچا وه چی تاج یي پرسر نه ایښوده،تشریفات یي نه خوښیدل پټکی یي تاړه او دځمکي پر مخ کښیناسته. هغه له خلکو سره نیغه اړیکه درلورده. دسوله ییزه شخصیت په توګه یي دخلکو په شخړو کي پریکړي کولی. په ورین تندی یي کړکیچونه یي په سوله ییزډول حلول.احمدشاه بابا په سیاست کی دنرمښت پلوی و اوتل به یي دوستئ له لاری چلند کا وه سره له دی چی دخاوري دپراخوالی هوډ یې درلود،له وینو تویولو نه یي ډډه کوله. دده دښو او نیکو اخلاقو له امله ورته بابا لقب ورکړل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داحمد شاه بابا پوځی سوقیات

احمد شاه بابا کله چی واک ته ورسید، له هغه څخه وړاندې افغانستان دپردیو قواو په وسیله تجزیه او نیول شوی و. ځکه نو احمدشاه بابا دپخوانیو له لاسه تللو سیمودلاسته راوړلو اودطبعی سرحدونو دټاکلو لپاره یولړ سفرونه او پوځي سوقیات پیل کړل چی هریو یې جلا جلا ارزښت لری چی دهغو له جملی څخه اووم سفردپانیپت جګړه ذکرکوو.

اووم سفر دپانیپت جګړه(1760_1761)زیږدیز

په ختیځ کی احمدشاه بابا دا سفر ډدیراهمیت وړدی، ځکه په (1758) م کال کې په هند کی مهمی پیښي رامنځ ته شوی. لومړی دپنجاب سیکانو پاڅون وکړ، ورپسي مرهټیانو دهند مرکزي اوشمالی برخو ته داخل شول اودریم ته چی اسلامی حکمت چی مسلمانانو جوړ کړی و، له منځه لاړ. په هغه وخت کی چی احمدشاه بابا دنصیرخان بلوچ په ټکولومصروف و، دمرهټیانومشر(سندیا) مرکزی هند ته ورسید.راجپوتانو اوجټانو سره یې اتحاد وکړ او سندیا دپنجاپ لوری ته حرکت وکړ. ادینه بیګ هم ورسره یوځای شو اوپنجاب یې ونیو. شهزاده تیموراو سردارجهان خان پیښور ته شاتګ وکړ.
کله چی احمدشاه بابا له بلوچستان څخه داډمن شو ددیرش زره پوځیانو سره دبولان ددرې له لاری سند ته ورسید اوله شهزاد تیمور اوجهان خان سره یو ځای شو، دپنجاب لوری ته یې حرکت وکړ سندیا او غازی الدین چی څنګه د احمدشاه بابا له حرکت څخه خبر شول، له نجیب الدوله سره یې سوله وکړه اودډهلی لوری ته روان شول، په ډهلی کی یې دویم عالمګیر وواژه اوکړوسی یې پاچا کړ، په دغه وخت کی احمدشاه بابا له دری قواو سره مخامخ شو، لومړنی دسندیا قوا، ددهلی له لاری په اوړدو کې، دویمی قوې په(هولګر) پوری اړه درلوده جمنا په کیڼ لوری کي ځای پرځای وه او دریمه قوه د(جنګورا) او غازی الدین وه.

څنګه چی جګړه پیل شوه، دري ګونه قوا وی داحمدشاهي دځواک پروړاندی ماتی وخوړه، کله چی غازی الدین اوجنګورا دسندیا له ماتي خبر شول، ډهلی یې پرېښود او وتښتېدل. دمرهټیانو مشر(بالاباجي) دمرهټه وټولو مشرانو ته خبرورکړ،چی نوی لښکر ترتیب کړی اوراجپوتانو به مرهټه و سره اتحاد وکړچی شمیر یې دوولکو ته رسیده په داسی حال کی چی داحمدشاه بابا دپوځیانو شمیر شپیته زره و، دپانی پت په ډګر کي ډیره لویه جګړه ونښته افغانان فاتح او مخالفو ماتي وخوړه، احمدشاه بابا ډهلی ته داخل شو. ددهلی تخت یي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شهزادهعلی ګوهر،سیاسی او اداری چاری يې شجاع الدوله او پوځی چاری يې نجيب الدوله ته وسپارلې او پخپله کندهار ته راستون شو.

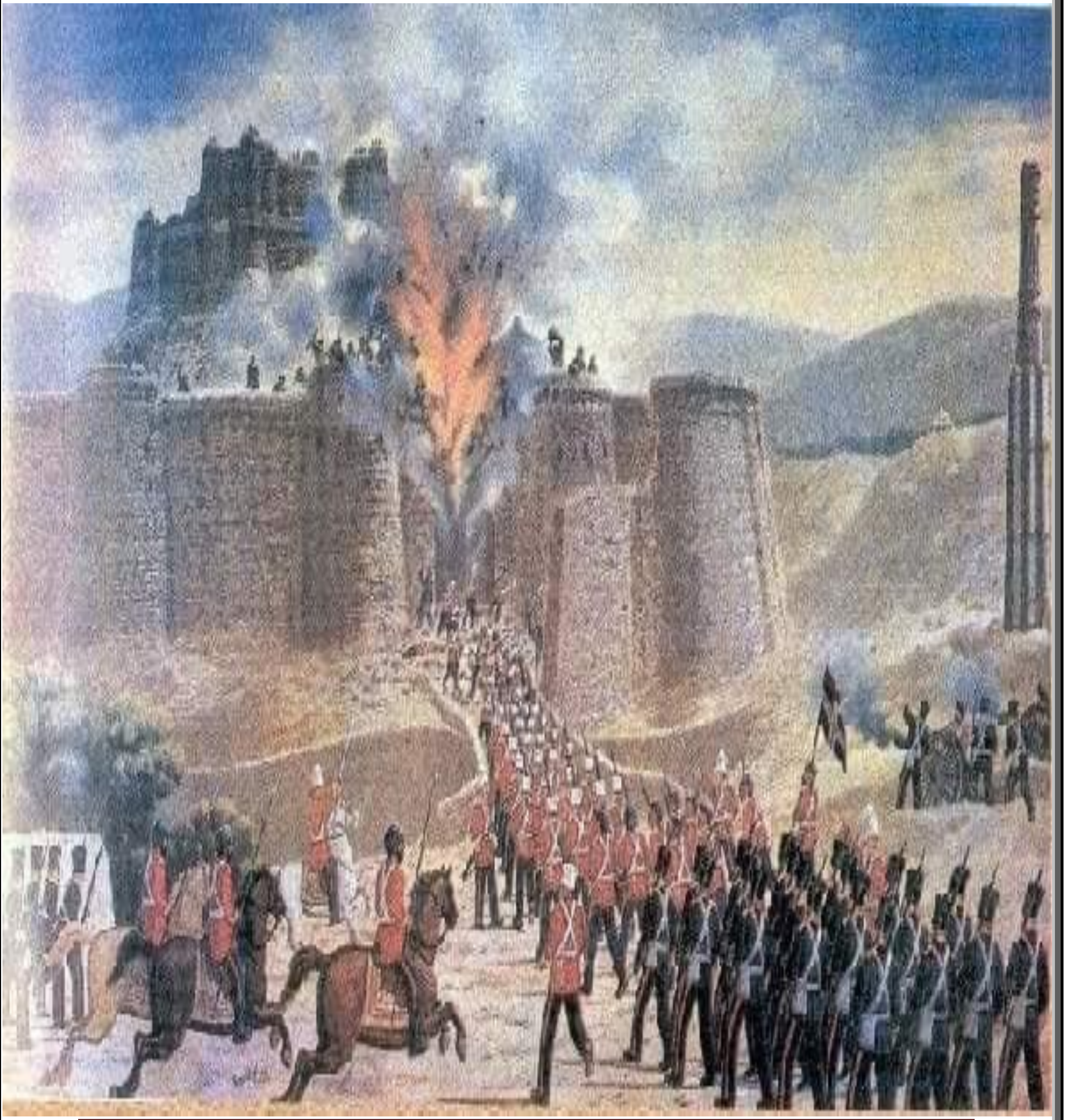

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احمد شاه بابا فرهنګي او ټولنیزې کړنې

د دغي عالیقدر پښتون امپراطور په وخت کې ادب او فرهنګ ته هم کار شوی ؤ، په خپله احمد شاه بابا په معنوي لحاظ هم یوه وتلې څېره وه او دده د اشعارو دیوان دده پر معنوي څېره ستر شاهد دی، د تصوف او عرفان سره علاقمند ؤ، خو په شعر کې یې حماسي هم ځای لره، د تاریخي افتخاراتو د ساتنې له پاره یې په (1754م) کال یې په کندهار کې د بیت الاشراف په نوم لومړنی موزیم جوړ کړو، همدارنګه د تاریخ له ثبت سره یې هم علاقه لرله، نو ځکه یې په درباري تشکیلاتو کې د دولتي مؤرخ له پاره یو مقام منځ ته راوړو او په (1757م) کال کې یې د دربار منشي محمود الحسیني په دغه دنده وټاکه او حسیني هم هغه مشهور تاریخ چې تاریخ احمد شاهي په نوم سره یادېږي، په دوه ټوکه کې ولیکه او نور ډېر تالیفات دده په دوره کې رامنځ ته شو.

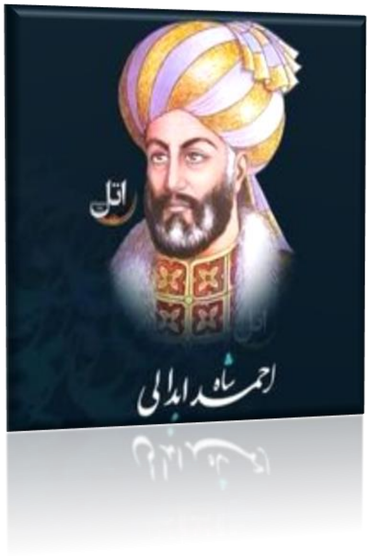

د احمد شاه بابا مړینه

دا چې احمد شاه بابا د هند له سفر څخه راوګرځېد، ډېرو جنګونو او سفرونو ستړی کړی ؤ نو په لاره کې ناروغ شو، کله چې کندهار ته ورسېد، د ناروغۍ له امله ضعیف شوی ؤ او په (1773م) کال کې یې د درملنې په خاطر مشهد ته سفر وکړو، خو کله چې افغانستان ته راستون شو، نو ډېر ضعیف شوی ؤ، په دې وخت کې یې یوه جرګه د رئیسانو او د دولت له مامورینو څخه جوړه کړه چې په نوموړې جرګه کې یې شهزاده تیمور خپل ولیعهد وټاکه د جرګې غړو هم د احمد شاه بابا د نظر سره موافقت وښوده، بالاخره د احمد شاه بابا ناروغي سخته شوه او د طوبې د غره په لور ولاړ چې بالاخره هملته احمد شاه بابا د جمعې په شپه د رجب د میاشتې په شلمه د (51) کلنی په عمر سترګې له نړۍ پټې کړې او ډېر ژر دهغه د مرګ خبر په ټول افغانستان کې خپور شو، د هغه جسد مبارک یې د طوبې له غره څخه راوړو، د خرقې مبارکې تر څنګ یې خاورو ته وسپارلو، چې دده د مزار د ګنبدې ډېرلیک دادی.

روح یې ښاد او جنت الفردوس یې ځای شه

(c) ketabton.com: The Digital Library

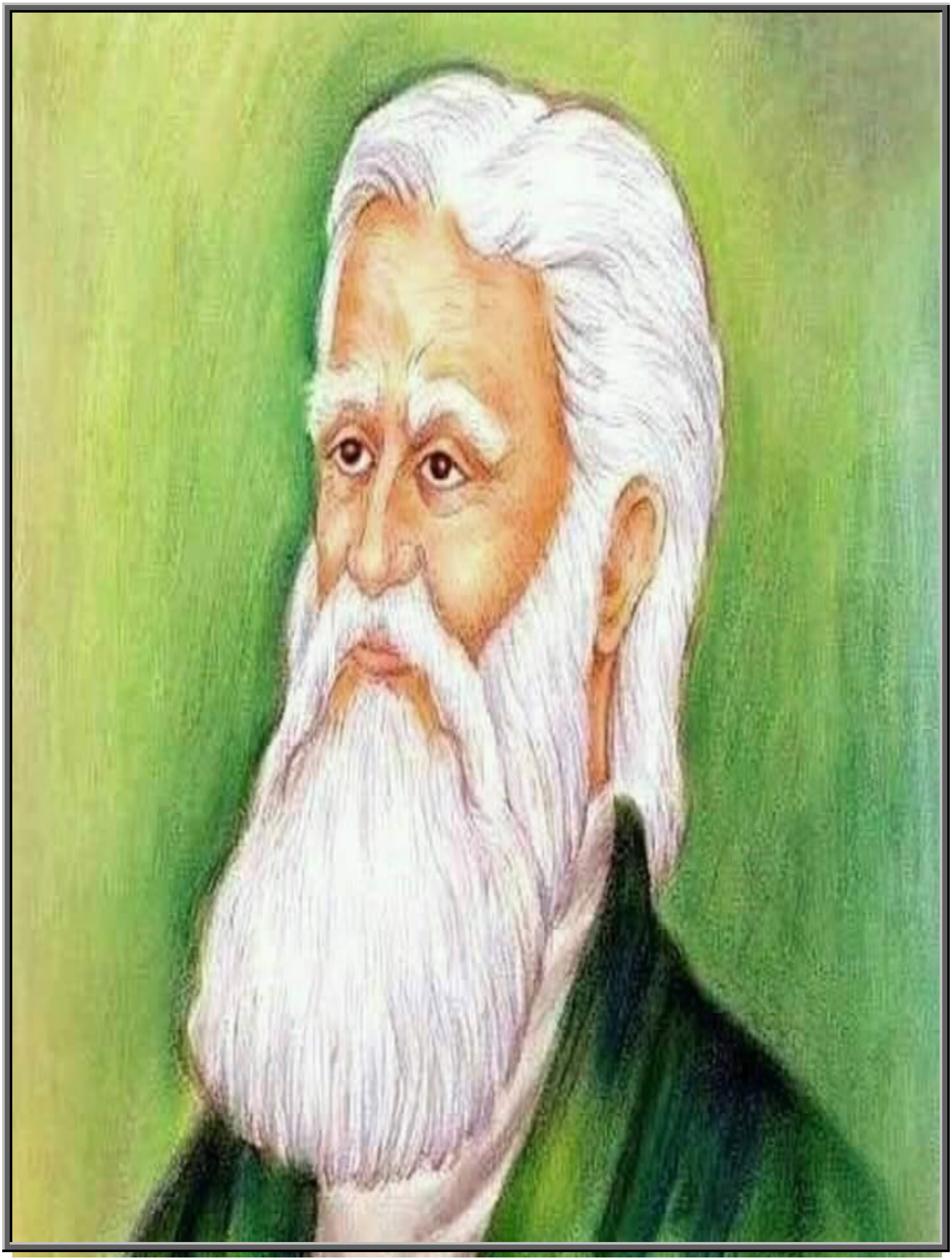

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراونومیالي شخصیت عبدالرحمان بابا

رحمان بابا د پېښور په هزار خانی کې دبهادر خان په یوه علم پرووره کورني کې نړۍ ته
سترګي غړولي دي.
رحمان بابا دژوند او دزیږیدو دنیتي په هکله پوهان او محقیقین به یوه نظر نه دی خو مختلفو
افکارو سره یعنی دپټی خزانې څخه ددی صوفي شاعر دژوند زمان زیږیدو نیټه د
(1042) ه کال ښودلی دی خو ددی نظر سره قلندر مومند هم نظر نه دی او د هغه ژوند
(1018) کال ښودلی دی.

په هر حال د رحمان بابا د ژوند زمانه دخوشحال ، ارزاني ، دولت لوانی ،میرزاخان
انصاری سره ښودل شوي دي
اودهغوی هم عصره ګڼل شوی دی ځکه ده پخپله په
یو بیت کی ددغه شاعرانو ذکر کړی ده لکه چې
وایي:

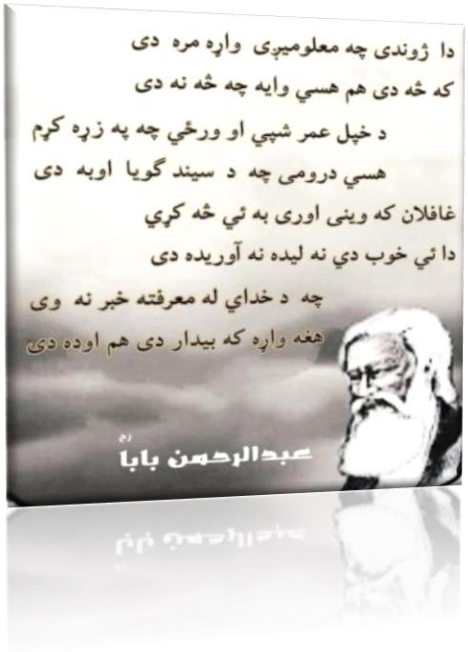

دمیرزا د ارزانی دعوه به پرې کا
قدر دان دشاعرانو رحمان راغی
یا په بل بیت کي وایې:

خوشحالان او دولتان مې غلامان دي
زه رحمان په پښتو ژبه عا لمګیر یم

خو د قلندر صاحب د نظر سره پو هان یو څه
اختلاف څرګندوي او داسې وایې چې که رحمان
بابا په (1018) کې زیږیدلی وی نو بیا یې ولې د
دغو شاعرانو نه علاوه د مصری خان ګګیاني ،معذ والله خان ، کامکار ختک او ځینې
نورو شاعرانو ذکر ندی کړي بل داچې اشرف خان هجري وایی چې رحمان بابا (1100)
نه تر (1104) کلونو پوري یو پوخ اوسنجیده شاعر وه لکه چې وایې :

درحمان په ویل ځای د لقب نشته
چې یې ما شعر منظور کړ معتبر دی

درحمان بابا ژوند په اړوند خو دقلندر صاحب نظر دپوهانو لخوا زیات دتایید وړ ونه ګرځید
لو او په اثبات باندې رسیدلي چې دقلندر نه مخکې زیږیدلي دی رحمان بابا دشخصیت یه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باب ويلې شو چې دی يو فقير طبع ملنګ او صوفي شاعر وو دارايي يې نه درلوده بلکه يو غريب او درويش صفته انسان تير شوی دی لکه چې پخپله وايي:

و

ځوک راکاندې قسم په کردګار
که درهم لرم په کورکې يا دينار
زه درهم او دينارنه لرم په کور کې
ولې ټول خلک مې بولي دنياردار

او يا لکه چې وايي :
که زردار دزرداراتو اشنايان وي
د رحمان داشنايانو تکيه خدای دی

خو دی له يوی خوا غريب وو خو له بلې خو ا هم يو خودداره انسان وه وايي: هم په دا
چې نه له ځايه چيرته خوځم
نه د هيڅ ديوه مخلوق يم منت بار

رحمان بابا په خپل عمر کې خورا ښه اشعار ويلې دي او پښتو ادبيات يې غني کړې دي خو دده داشعارو ځينې موږ ته فقط يو ديوان را پاتي دی اودنورو اشعارو په باب يې احوال نه دی ورکړل شوې لکه څنګه چې دده دزيږيدو په باب اختلاف موجود وو همدا رنګه يې دمړينې په هکله يې هم نارستې ليکنې شوې دي.
دپټې خزانې مولف محمد هوتک ابن داود د رحمان بابا دوفات کال (1118) ښودلي دی خوداسې ويل کيږي چې دا ليکنه به دقيقه نه وی رحمان بابا په خپلو اشعارو کې دشاه عالم يادونه کړی ده چې دا سړی (1119–1124) ژوندې وو لکه چې وايې:

اوس نوبت دشاه علم دی
دورتير شو
خدازده څه بار ی شي پينبه
عا شور راشی که اختر

دعبدالرحمان بابا دديوان په يوه سريزه کی لاکل شوی دی،چی عيدالرحمان بابا دپښتو دسجری نسبت له مخی (سړين) په سړين کی(غورياخيل) اوپه غورياخيلو کی (مومند) په مومندو کی (**داودزی**) په دويزو کی ابراهيم خيل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم رحمان بابا په قوم مومند دی خو دی ځان کوم قوم ته نه منسوبه وی او ځان دخدای (ج) دپاکی مینی ريښتيني عاشق بولی اودخدای(ج) په مينه کی ډوب دی. او دتعصب اوځان ستاينی څخه کرکه لري اودوررولی، انسانی مناسباتو دنيوی او اوخروی نيکمرغيو لاری چاری خلکو ته ورپه ګوته کوي لکه چي وايي:

زه عاشق يم سرو کار مي دی له عشقه　　نه خليل نه داودزی اونه مومند يم

او يا وايي:

دادنيا خدای له عشقه پيداکړی　　دجملوو مخلوقاتو پلار دی ادا

او يا وايي:

په هر دم کی نوې نوې تماشې کړم　　زه رحمان دخدای وکړه وته حيران يم

او يا وايي:

هيڅ تغير او تبديل نه لري رحمانه　　تل تر تله بر قرار دی رب زما

او يا وايي:

که محنت که مشقت دی خو ددين دی　　په کار نه دی بل محنت په دا دنيا
بی له خدايه هرچی دی همه فانی دی　　که لذت دی که زينت په دی دنيا

او يا وايي:

چی په ورخ دشيخئ لافی کړی رحمانه!　　په شپه می له ميفروشه غواړې ولې؟

او وايي:

بد په بدو پښيماني کاندي رحمانه!　　ته په خپلو بدو نه شوي پښيمانه

او يا وايي:

دوست دشمن دسړی واړه خپل عمل دی　　هم په دا مقدار يي اجر موی په موی شی

او يا وايي:

داوبو اصل له خاورو پيدا کيږی　　خاکساران دخاکسارانو آبروی شي

اويا وايي:

دوباره دي راتله نشته په دنيا　　نن دی وخت دی که دروغ کړی که رښتيا

اويا وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا ده بې وفا بې وفا ده په بقا

اویا هم وایي:

نور عالم که ددنیا غمونه کاندي درحمان سره دې غم داخرت

بل دا چې په خپلو اشعارو کې دګل خان او جمال خان ددور او واقعیو یادونه کړي ده چې تر (1123) پورې ژوند یقیني دی ددغی دلایلو دخرګندولو نه وروسته داثابیتیږي چې رحمان بابا ژوند تر (1128)پورې ښودل شوې دي.

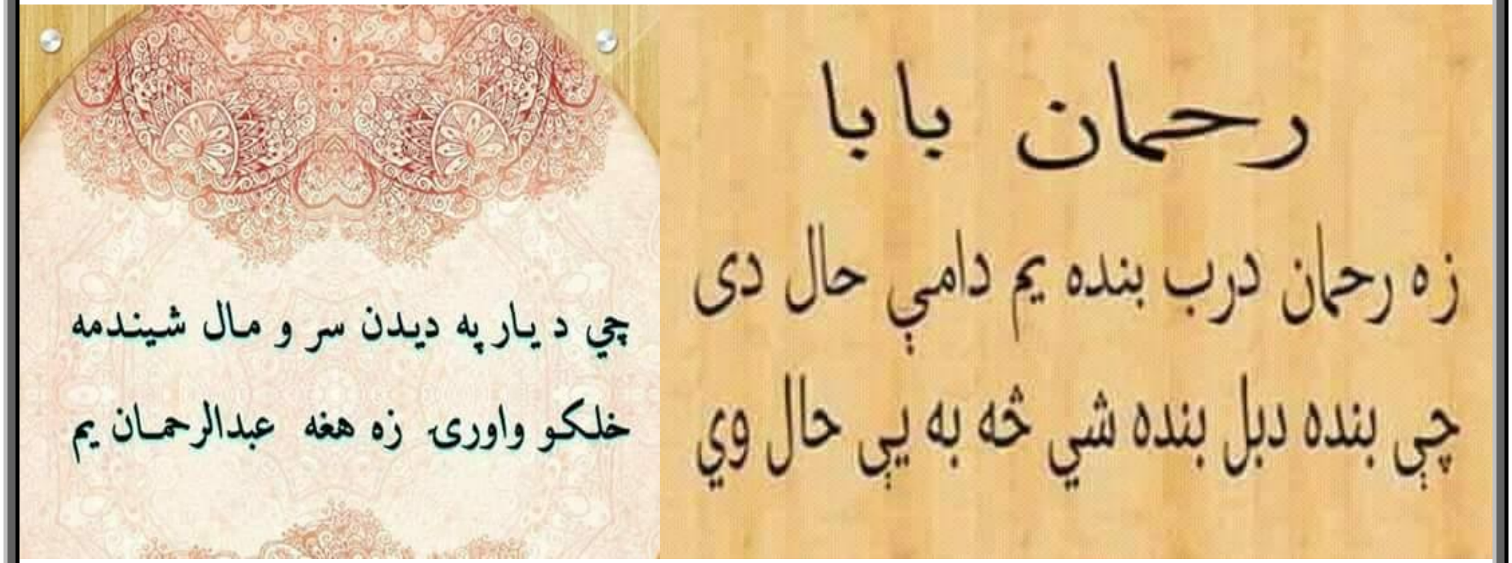

(c) ketabton.com: The Digital Library

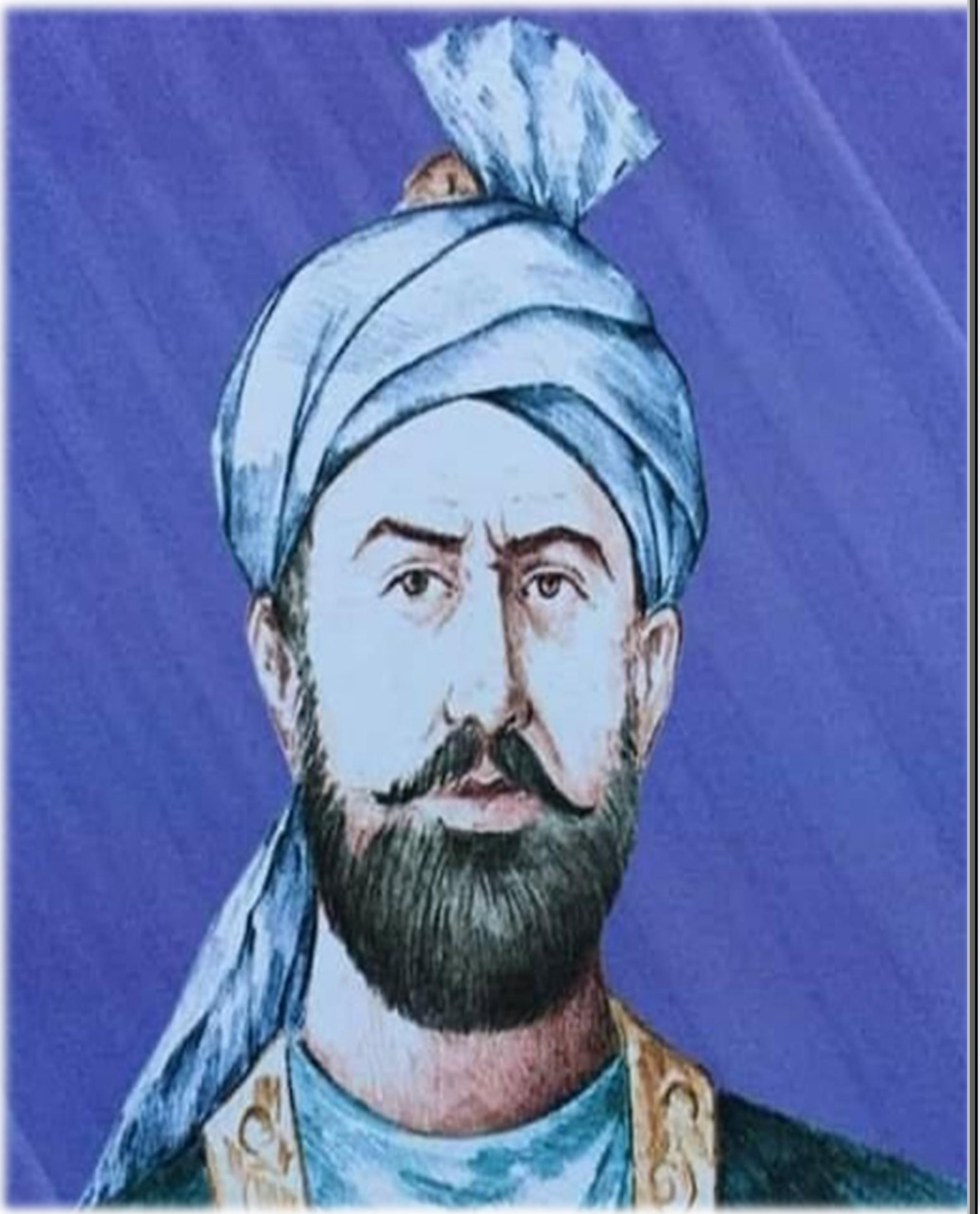

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرویس نیکه

میرویس خان چی په حاجی میرنیکه مشهورو دیوولسمی پیړی په وروستیوکي دنازوپه نامه له یوی مور څخه چی یوه دینداره ښځه وه وزیږیده. پلاريي شاه عالم خان دهوتکوقوم له مشرانواومور یي سلطان ملخي توخي لوروه چی دواړه قومي مشرانو څخه ګڼل کیږي. په راوروسته وختونوکي څه وخت چی میرویس خان دجعفرخان سدوزی له لورسره واده وکړ، نو دنومړي تولنیزحیثیت یي نورهم لوړکړاوځرنګه چی نوموړی یو نیک خویه،فصیح، مدبراوزړورسړی واوپه څنګ کی یی دسوداګری دنده هم پرمخ بیوله،نوځکه په ډیره اسانی سره یی وکولی شول چی دهغه وخت کندهار په خلکوکی ښه ځای ولری.

دهمدی خصوصیاتواو صفاتو په لرلوسره د کندهارښاردکلانترپه توګه هم وټاکل شو. او په دي مقام کی دخلکو اودهغه وخت کندهار دحکومت تر منځ دواسطی په توګه ییی دنده تر سره کوله خوپه همدی حال کي یی هم دخلکوله ملاتړ څخه لاس وانه خیست اوپه هغه لیک کی چی دده لاسلیک و دګرګین له زورزیاتي څخه په کی شکایت شوی واوداصفهان دربارته ولیږل شو داکار ددي لامل وګرزیدچی میرویس خان داځل دګرګین له خواونیول شواولاس نیولی اصفهان ته ولیږل شو.

میرویس خان مخکی له دی هم اصفهان ته سفرونه کړی وو اودصفوي حکومت اودربارله وضعی سره بلد و له همدی کبله نوموړی وتوانید چی نه یوازی ځان ته برائیت ورکړي بلکی دصفوی پاچا، سلطان حسین حضورته هم ورسید او مکي ته دتللو اجازه یی هم تری واخیسته.

نوموړي په مکه معظمه کی له مذهبی عالمانو څخه د ګرچی ګرګین په وړاندی دپاڅون فتوا ترلاسه کړه.
له اصفهان څخه کندهار ته دمیرویس خان له راګرزیدو سره سم داصفهان ددربار وضعه دګرګین په وړاندی بدله شوی وه ځکه داسی ګنګوسی اوریدل کیدی چی دروسی امپراطور پترکبیر غواړي ارمنستان او ګرجستان له خپل هیواد سره ونښلوی اوداهم ویل کیدل چی ګرګین سره له خپلوعسکرو غواړی دپترکبیر سره یو ځای شی . دغه ګنګوسه ددي لامل وګرزیده چی میرویس خان له ډیرواک سره کندهارته بیرته وګرزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی داخل په کندهار کی په ډیری حوصلی سره دپردیو په وړاندی دپاڅون لاری برابری کړی. په ځانګړی توګه د(1709/1121ز)کال په پسرلی کی هغه وخت چی ګرجی لښکری د ګرګین دوراره الکساندرتر مشری لاندی دکندهاربناردارغستان او کاکړو دخپلو په نیت وتلی وی نو ډیره ښه زمینه مساعده شوه اوپه دی حال کی میرویس خان او نورقومی مشران دمانجی په نامه په یوه سیمه ییزه جرګه کی سره راټول شول اوله میرویس خان سره یی ګرګین اودصفوي دولت ډیری ګرجی لښکری دکندهاربنار ته دځلوییښتومیلوپه واټن پروت کلي(ده شیخ)کی غافلګیره او بیاووژلي.

الکساندر اوپوځونه یی هم چی دکاکړوله جګړی څخه راګرزیدلي وو،په ډیری سختی وتوانیدل چی له جګړی وتښتی او ګرشک ته ځان ورسوی.
په دی ترتیب دبایزید انصاری ترمشری لاندی دروښاني پاڅون، دخوشحال خان خټک ترمشری لاندی دختکوترپاڅون وروسته دکندهارپاڅون دخپلواکی ګټلوپه لاره کی دریم ګام ګڼلی شو. چی دکندهاردخلکو په ګډون ترسره شو چی زموږ په هیواد کی یی د خپلواکه دولت بنسټ کیښود.
دصفویانو له خوادکندهاردبیانولوپرله پسی هڅو،څه ګټه ونه کړه او میرویس خان، ملی قاید ترنامه لاندی اته کاله دکندهارواکی په لاس کی درلودي. میرویس خان نیکه په(1715/1127ز) کال کی مړ شو.

میرعبدالعزیز

له میرویس نیکه وروسته دده ورور میر عبدالعزیزخان دکندهار حکومت مشری ترلاسه کړه خو نوموړی وروروسته له دوه کلونو حکومت دمیرویس خان نیکه دکړنلاری خلاف له صفوی حکومت سره دپخلاینی لاره خپله کړه.
دقومونو او قبیلومشرانو دنوموړی داکارخوښ نه شو اودمیرویس خان زوی میرمحمود یي دخپل کاکا وژلوته تشویق کړ اونوموړی وروسته له دی کاره په(1727/1129ز) کال کی دننګرهارپرتخت کیناست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحال خان خټک

کله چي مغلو په هند کي پاچاهي کوله، د ملک شهباز په کور کي یو هلک پیدا شو ، په کال ۱۰۲۲ هجري . پر دې هلک یي خوشال نوم کیښود. خوشال د کوچنیوالي څخه زېره ور او هوښیار وو. کله به چي د پلار سره په مجلس کي ناست وو د مشرانو او خپل پلار خبروته به یي غوږ نیوه او په خبرو کي به یي ډیر فکر کاوه. خوشال خان دري ورونه درلوده. خو تر ټولو ورونو دی هوښیار او پوه وو. خوشال له کوچنیوالي څخه ډیر زېره ور معلومیده.

د خوشال پوهه او هوښیاري ورځ په ورځ زیاتیده، په شل کلني کي یي ډیر کتابونه ولوستل او د زیاتي پوهي خاوند سو. په شل کلني کي یي په شعر ویلو شروع وکړه. شعرونه یي د پښتونولی د احساساتو ډک دي. یوه ورځ ملک شهباز خان خوشال ته وویل، خوشاله زویه، که ته د خپل کام په مشری ومنل شی نو څه به وکړې؟ خوشال ورته وویل، تر څو ژوندی یم د قوم او اولس د هوسایني او د هیواد د لوړوالي د پاره به خدمت کوم. دا به زما د پاره د خوښی ځای وي چي زه خپل اولس ته خدمت وکړای شم.

کله چي خوشال خان د قوم د خوا په مشر ی وټاکل شو د هند پاچا اورنګزیب ورته وویل ستا پلار زما په دربار کي ډیر قدر لري. خو پام کوه چي پښتانه د مغلو په مقابل کي سر در څخه پورته نه کړي،خوشال خان دده خبرو ته غوږ و نه نیوه او پښتانه یي دمغلو مقابلی ته ودرول ،اورنګزیب چي دده له کاره خبر شو خوشال خان یي بندي کړ او د هند جیل ته یي ولیګه. خوشال خان په هغه جیل کي د غیرته ډک شعرونه ولیکل.

خوشال خان د ۷۸ کالو په عمر مړ سو. خو نوم یي تل ژوندی دئ.

د خوشال خان شعرونه خو ډیردي خو دلته به یي یو شعر ولولئ:

چی ښایست لری په ستورو داسمانندراه ګوره
ددی خپل وجود په باغ کی په هرشان نندارہ ګوره
چی هر ګل ورته نظر کړی دباغوان نندارہ ګوره
راشه وغوره سترګی دجهان نندارہ ګوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحال خان یو زړور او په پښتنو کلک مین سړی و،ده به تل هڅه کوله چی خپل قوم او پښتنو ته خدمت وکړی، خوشحال خان سره له دی چی یو زړور او دجنګ په ډګر کی غښتلی وه، یونامتو شاعر هم و چی ډیر شعرونه یې په خپل نوم ثبت کړی دی .

لکه چی وایي:

زه خوشحال توره په لاس کفن په غاړه

که خبر شوم چې پښتون دچا غلام شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تيمورشاه پاچاهي (1773_1793)زیږدیز:

تیمور شاه داحمد شاه بابا زوی په 1742 زیږدیز کال په مشهد کې زیږیدلی دی. هغه دزدهکړوخاوند او ددری ژبې شاعر و.
داحمدشاه بابا دمړيني پروخت کې يي دهرات دوالی په توګه دنده درلوده.
تیمور شاه خو داخلی او بهرني پاڅونونه په بریالی توب سره له منځه یوووړل. تیمورشاه دخپلی پاچاهی په 20 کلنه موده کی وکړای شول چې هغه سیمی چی پلار يي ورته په میراث پاتی وې، وساتیږ.دهغه تر مرګ وروسته دهغه دزامنو بې اتفاقی ، دایران لاسوهنې او دروسانو او انګلیسانو سیالی دافغاني لویې امپراطورۍ دسقوط سبب شوې،تیمورشاه په 1793ز کال کې مړ او دکابل په چهارباغ کې خاوروته وسپارل شوږ.

دامیر عبدالرحمن خان واکمني

دانګلیسانو له ماتی سره سم په 1880ز کال کی دانګلیسانو او امیر عبدالرحمن خان تر منځ لیکنی رالیکنيي او اړیکی پیل شوی. ددغو اړیکو په لړ کې دانګلیسانو له خوا دعبدالرحمن خان سلطنت په رسمی وپیژندل شو.

امیر عبدالرحمن خان کله چی دپاچاهي اعلان وکړ دانګريزانو تيريو پر افغانستان باندی ډیری ستونزی را منځته کړي وی،کابل خپل ارزښت له لاسه ورکړی و.
امیر عبدالرحمن خان دیوځی موخو تو دمرکزی دولت دغښتلتيا لپاره پیسو ته اړتیا درلوده. دلګښتونودپوره کولو یوه لاره هم دمالیاتو زیاتول وو، مالیات يي وضع کړل اوپه مستقیمه اونامستقیمه توګه يي ترلاسه کړل........

ددغي دوری دناخوالو پيښو څخه یوه هم دافغانستان دختيځ او سویلی پولو ټاکل دډیورنډ دکرښې په واسطه وه.
مارتیمرډیوردنډ په 1893ز کال دانګريزانو له خوا دیو پلاوی په مشری دبریتانوی هند اوافغانستان تر منځ دپولو دټاکلو لپاره ټاکل شوی و، نوموړی دبریتانوی هند اوافغانستان ترمنځ پولو په خپله ګټه وټاکله او دسیاسی، پوځی او اقتصادی فشارونوله لاری دغه کرښه پر افغانستان وتپله.چی هیڅکله دافغانستاندخلکو له خوا دغه پوله منل شوی نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطان محمحد فاتح

داځل کله چې سلطان محمد خان په تخت کیناست نو عمر یی تر دوویشت کلنۍ پورې رسیده . دده نه مخته هغه دوه ځلې ، په داسي حال کې چې عمر یی یواځې څوارلس او پنځلس کاله و ، دخپل پالر په ژوند کې په تخت ناسته کړې وه . د سلطان مرادخان ثاني د مړیني سمدستي وروسته د سلطنت اراکینو هغه ته د سلطان دمړیني په اړه خبر ورکړ او هغه هم سمدالسه او پرته له ځنډه د کوچنۍ اسیا څخه د اورنه په لور را ستون شو . ځکه همدلته دهغه د تخت د کیناستو مراسم هم تر سره کیدونکي و . سلطان محمد خان د عثماني کورنۍ اوم ځوان سلطان و ، د عثماني سلطنت بنسټ ایښودونکي پخپله) عثمان خان (و چې د » غیاث الدین کیخسرو سلجوقي « زوم و . سلطان محمد خان د عثمان خان د شا څخه اووم نسل جوړیږي ، د عثماني سلطنت بنسټ د نن څخه نژدې یوسلودیرش کاله پخوا هغه وخت کیښنول شو چې په (1300) عیسوی کال تاتاریانو په کوچنۍ اسیا یرغل وکړ او هلته یی سلجوقي واکمن) اوبیا دهغه وروسته د هغه زوې غیاث الدین کیخسرو (سلطان عالؤ الدین وواژه . غیاث الدین کوم زوې نه درلود ، یوازې یوه لور یی درلوده چې دعثمان خان په نکاح کې وه . په دې اساس د سلطنت اراکینو په یوه خوله او یوې راې سره عثمان خان د قونیا په تخت کیناوه او دخپل پادشاه په څیر یی و منود. په دې توګه د » اسرائیل بن سلجوق « د زوزاکه څخه ، چې په (1077)کې یی خپل نظام جوړ کړې و ، په (1300) عیسوي کال کې نظام والړ او اوپه ځاې یی د عثماني سلطنت جوړ کړل شو. او دې سلطنت تر (1915) عیسوي کاله پورې دوام وکړ .... دعثماني سلطنت څخه مخته د سلجوقیانو پادشاهي وه ، دهغوې نیکه اسرئیل بن سلجوق نومیده . دا هغه څوک و چې د سلطان محمود غزنوي په حکم د هندوستان کالنجر په عسکري کال کې اوه کاله بندي شوې و . دعثماني سلطنت بنسټ ایښوونکې عثمان خان د سلجوقي حکمران په وخت کې د انګورې په سیمه کې د » ارطغرال « په کورنۍ کې پیدا شوې و . دا دسلطان عالؤالدین سلجوقي د حکمرانۍ وخت و . هغه د ارطغرال دمیرانې اوهمت د کتلو وروسته ، هغه ته د بازنطینی د سرحداتو جاګیر ور و سپاره . سلجوقي سلطان عالؤالدین د ارطغرال خان د احساناتو ممنون او مشکور هم و . سلطان محمد خانِ فاتح wپه حقیقت کې د سلطان محمد خان قبیله هم په لمړیو کې دهغو مهاجرو قبیلو څخه وه چې د چنګیز خان دحملو څخه یی خپل کلی کور او وطن پریښې و او په دښتو او غرونو کې یی سره تیندکونه وهل . دا قبیله د » ترکانو اوغوز« د قبایلو یوه برخه وه . چې د عثمان خان نیکه دارطغرال خان پالر » سلیمان شاه« په مشرۍ کې خپل هیواد خراسان) افغانستان (پریښې و او په مختلفو هیوادونو کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرزیدو را ګرزیدو وروسته د شام(سوریی)په لور ور واړده شوي وو . دوې چې کله د
فرات ددریاب څخه تیرشول نو سلطان محمد خان خراساني نیکه (سلیمان شاه) په هغه
دریاب کې ډوب شو او و مړ . دهغه د مړیني نه وروسته د دې قبیلي ډیره برخه خپره وره
شوه ، خو کوم کسان چې پاته شول هغوی د ارطغران خان او دهغه د وروړ < دوندارخان >
سره یو ځآي د کوچنی اسیا په لور روان شول او هلته د سلطان عالؤالدین سلجوقي دسلطنت
پولو ته ور ننوتل » . الرډ ایوسلي د ترکي ایمپایر « تر لیکني الندي لیکي چي : چنګیزخان
خوارزم شاه له منځه وړي و . اودهغه ټول سلطنت یی دخپلو زامنو تر منځه وویشه . کله
چې د خراسان دا ماتي خوړلي در په در شوې قبیله د سلیمان شاه د ډوبیدو او مړیني
وروسته د ارطغرال خان په مشری د سلطان عالؤالدین سلجوقي سلطنت ته ور ننوته نو
شمیره یی څلورسوه او شل کورنو ته رسیده . ددغو څلوره سوه اوشلو کورنیو دغه ډله
دسلطان عالؤالدین تر سیوري الندي دپنا اخستلو له پاره دقونیا د پایتخت په لور ور روان و
چې په الره کي ارطغرال ته دوه فوځي ډلي په جنګ کې را ګیر څرګندي شوې . هغه یوه
خوا هم نه پیژندله خو کله یی چې وکتل چې دهغوې یوه ډله د شمیرې له اړخه کمه او بله
ځواکمنه ده نو سمدالسه د خپلو ۴۴۴ ملګرو سره یو ځاې دهغه کمزورې ډلې خوا یی ونیوله
او داسي زبردسته حمله یی وکړ چې دښمن یی تیښتي ته و هڅاوه . دښمن میدان پریښود او
خپلي پښي یی سپکي کړې . دفتحي نه وروسته هغه ته ډاګیزه شوه چې دهغې ډلي مرسته یی
چي کړې ده هغوې د سلطان عالؤالدین سلجوقي د فوځ کسان و، او مقابل لوری یی تاتاریان
وو . د ارطغرال ددې میراني په بدل کي سلطان عالوالدین سلجوقي هغه ته د دسفوت
زرخیزه سیمه چي د سقاریه ددریاب په ښي لورې د بازنطیني (قسطنطنوي) پولو سره
نښتي وه ، ورکړه ، تر څنګ یی ورته سفوت ښار هم ور بابښه . ارطغرال اودهغه ملګري
چې د خراسان او ارمینیا څخه راغلي و ټول همدلته میشت شول . سلطان عالوالدین سلجوقي
ارطغرال خان ته په دې سیمه کي دخپلو فوځونو د ساتلو اجازه هم ورکړه . او ترڅنګ یی
ورته د بازنیطیني عسکری کالو عسکرو ته د درس ورکولو حکم هم وکړ. دبازنطیني
سلطنت مرکز قسطنطنیه وه. عالوالدین سلجوقي چې کوم خراساني ځوان ارطغرال ته په
بازنطیني باندي دحملو کولو وینا کړی وه نو نژدې یونیم سل کاله وروسته دهمغه شخص د
زوزاکه څخه سلطان محمد فاتح پیدا شو چي بالخره یی بازنطیني سلطنت) قسطنطنیه (فتحه
کړه او د عیسویت د نړی دیوالونه یی سره ولړزول سلطان محمد خانِ فاتح ارطغرال خان په
(1288) کال کي د (90) کالو په عمر له دې نړی څخه سترګي پټي کړې . هغه په خپل
ټول ژوند کي د سلطان عالوالدین د ځآنګړې پاملرني الندې و . ان تر دې چې داسي وخت
هم راغي چې ارطغران د سلطان عالوالدین د نائب په څیر د تاتاریانو او بازنطینانو ګډ فوځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ماتې ورکړه . ددې په بدل کې ورته سلطان عالوالدین سلجوقي د » بني شهر او بروصه شهر « سیمي هم ورحواله کړی . او د ارطغرال د جاګیر د نوم یی « سلطانوي « کینښود او هغه یی دخپلو فوځونو سپه ساالر و ټاکه . هالل ، دسلطان عالوالدین سلجوقي د بیرغ نښه وه ...... د ارطغرال خان د مړیني وروسته دهغه ستر زوی عثمان خان دهغه ځای ناستي و ټاکل شو . همدا د عثماني سلطنت بنسټ ایښوونکي او ددې سلطنت لمړی تاجدارهم و . دهغه پالر په خپل ټول ژوند کې د سلجوقي سلطنت سره تلپاتي وفاداري درلوده . سلطان هم د خپل پالر په قدم قدم کینښود او همغسې تګالره یی خپله کړه . خو دا داسې وخت و چې سلجوقي سلطنت خپله اخري ساه اخسته اوپه کوچنۍ اسیا کې ملوک الطوایفي حاکمه شوي وه. عثمانیان یواځې دبازنطیني دښمنانو په مقابل کې جنګیدل اویا په بله ژبه ، عثمانیان یواځې د عیسویانو پر خالف په جنګ رانښتي و . په دې وختو کې د قسطنطنیي پادشاه د خپلو درو ساتنه و نه شوه کړاې او عثماني فوځونه دهغه (دتهینیا) میدانو ته ور ننوتل . بازنطیني سلطنت چې درسول اهلل صلی اهلل علیه وسلم په وختو کې د ځواکمنو سلطنتونو څخه و د عثمان په وخت کې د زوال سره مخ شوی و . هلته دخپل منځي جګړو او حکومتي بدنظمیو عثماني فوځونو ته موقع اوفرصت برابر کړې و چې هغوې دې د بازنطیني سلطنت په ډیرو برخو باندي ولکه وکړي . ددې نه مخته داسې یو وخت و چې بازنطیني سلطنت ان د کوچنۍ اسیا تر پولو پورې را غوځیدلي و . خو اوس په کوچنۍ اسیا کې د بازنطین سره یواځې » نائیسیا او نائیکومیدیا« سیمي اودهغي شاوخوا کلي پاته شوي و . د بازنطیني سیمو په لور د عثمان د توجه علت دهغه داسالم د تبلیغ کول و . په هر صورت عثمان د اسالمي فوځونو له پاره داروپا دروازې پرانستې او د دانیال دروازې پرانستل د عثماني نسل له پاره یوه لوبه وګرزیده . عثمان د سلجوقي سلطان د فرمانبرداری په اساس ستری ستري معرکې سر کړي دي چې ددې ډلې څخه د » قراجه حصار « معرکه تر ټولو مشهوره ده . ددې کال د فتحه کولو په واسطه مسلمانانو اروپایانو ته خبر ورکړ چې نور نو دهغوې د حکومت دوران مخ په ختمیدو دي . سلطان عالوالدین سلجوقي خپل میرنې سپه ساالر عثمان ته د» نیزبیک« خطاب ورکړ او هغه ته یی په خپل نوم دسکې د جاری کولو او په خپل نوم د خطبې د ویلو اجازه هم ورکړه . په دې توګه عثمان ته د شاهي لقب تر څنګ دپادشاهۍ نور ټول امتیازات هم ور په برخه شول . اوبیا لړ څه پاته کمښت هم په راتلونکو کلونوکې له منځه والړ . او دا هغه وخت و چې عثمان دسلطان عالوالدین سلجوقي او دهغه د زوی دیرلیسي مړیني وروسته او ازاد او خپلواکه تاجدار په توګه را څرګند شو سلطان محمد خانِ فاتح د سلجوقي کورنۍ د حکومت د پاې ته درسیدو سره سم د ال عثمان حکومت پیل شو . خو یو شمیر سلجوقي امیرانو لکه (دکرمانیا امیر)عثمان ته په ډیره کرکه او حسادت سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتل ، او هغه يی خپل رقيب ګڼانه . همدا علت و چې لږه موده وروسته د عثمان او د کرمانيا دامير تر منځه د جنګونو يوه نه پاي ته رسيدونکې لړۍ و نښته . اودا لړۍ‌د هغوې د پرلپسي ناستځايو تر منځه هم همغسې جريان پيدا کړ . عثمان داسالمی حکومت بنسټ کيښود او په (1301) کال يی د » ټايئکوميډيا« سره رانښتي د »قيون حصار« کال کې په لمړني ځل د قسطنطنيا دشاهنشاهي فوځ سره مقابله وکړه او په دې مقابله کې ورته ډيره ستره بريا تر السه شوه . او تر شپږو کالو پوري يی د فتوحاتو لړۍ تر » بحراسود« پوري و غځيده . هغه په خپل ژوند کې په دري محاذونو کې په يوه وخت فتوحات تر السه کول ، ..لمړی .... دباغي سلجوقي امرانو پر خالف .... بل ...د تاتاريانو پر خالف . .. دريم .... دبازنطيني فوځونو يعني د قسطنطنيی د پادشاه پر خالف.... په (1307) عيسوي کال کې عثمانيانو دبروصې ښار کالبند کړ، دا ښار په قسطنطنيه کې د کوچنی اسيا په نامه يادېده . دا د نړۍ تر ټولو اوږده کالبندي وه چې تر لسو کالو يی دوام وکړ. بالخره په (1326) عيسوي کال کې کالبندو فوځونو خپلې وسلې کيښودې او دعثمان خان زوې اولخان د فاتح په څير دې کالته ورننوت ، په دې وختو کې عثمان خان په »سفوف« کې د مرګ په بستره باندې پروت و ، خو دهغه د مړينې څخه مخته د هغه زوې اولخان هغه ته د دې سوبې خبر ور ورساوه . همغه و چې عثمان خان هغه خپل ځاې ناستې و ټاکه او حکم يی وکړ چې دمړينې وروسته يی په بروصه کې خاورو ته وسپاري. تر څنګ يی حکم وکړ چې بروصه د عثماني سلطنت له پاره پايتخت وګرځوي . هغه دهغه د وصيت په مطابق همله په بروصه کې خاورو ته وسپارل شو . د»عثماني دولت « تر نامه الندی تاريخ ليکې چې :عثمان خان د عثمانيه دولت لمړی تاجدار و . هغه هيڅکله هم دخپل ځان له پاره دسلطان کليمه نه استعمالوله . دهغه زوې اولخان او لمسي) مراد اول (هم دخپلو ځانو له پاره د امير کليمه استعمالوله .د عثمانيه سلطنت د بنسټ اېښودونکې عثمان واده هم په ډيره په زړه پورې توګه تر سره شوې و . هلته د ښار سره نژدې د »ابتروني « په سيمه کې يو خداې پالي عالم او درويش صفته انسان » اوبالي »نومې اوسيده ، عثمان به دخپلې ځوانی په وخت کې هلته ډير ورته ، هغه يوه ډيره ښايسته اوحسينه لور درلوده چې) مال خاتون (نوميده . يوه ورځ په ناڅاپی توګه د عثمان سترګې په دغه پيغله و نښتې ، او دکتلو سره سم پرې عاشق شو. هغه سمدالسه د نکاح پيغام ور ولیږه خو » اوه بالي « د يوه درويش او د سلطنت د امير تر منځ د توپير په پوهيدو باندې دا پيغام ونه مانه . ان تر دوو کالو پورې د عشق او محبت دا لړی روانه وه ، عثمان هم د اوه بالي کور ته تګ راتګ ته دوام ورکړ . په دې وخت کې څو نورو ترک سردارانو هم چې په ځواک او شهرت کې د عثمان څخه کم نه و د مال خاتون سره د واده کولو هيله څرګنده کړه . خو اوه بالي هغوې ته هم ځواب ورکړ . بالخره داسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ورځ را غله چې عثمان هملته د » اوه بالي « په کور کې پاته شوې و يو عجيب او غريب خوب يې وکوت . » ويې کتل چې يوه سپوږمۍ د اوه بالي دسيني څخه را ووزي او کرار کرار ترې د څوارلسمي سلطان محمد خانِ فاتح سپوږمۍ جوړه شي او بيا د عثمان په سيني کې ور ننوځي ، بيا دهغه اړخه يوه ځواکمنه ونه راشنه شي چې همداسي پسي ستريږي ، ان تردې چې ددې ونې شاخونه د وچې او لمدې ټول ځايونه را و نغاړي ، د ونى د جرړو څخه د نرى څلور ستر دريابونه دجله ، فرات ، نيل او ډينوب را بهيږي او څلور ستر غرونه ، کوه قاف ، د بلقان غر ، دتور غر ، او د اتلس غر ددې شاخونه سنبالوي . په دې وخت کې يوه تيزه هوا راپيدا شی اودهغې ونى د پاڼو مخ چې په شکل کې توري ته ورتوالي لري د يوه ستر ښار لورې ته وګرځوي ، دا ښار ددوو سمندرونو او ددوو لويو وچو د رايوځاې کيدو په نقطه کې پروت دې ، او د يوې ګوتي په څير را څرګنديږي . پدې ګوته کې دوه زمرد او دوه نيلم ځاې په ځاې شوي دي، عثمان غوښتل دا ګوته په ګوته کړي چې يو ناڅاپه ګوته سره را خالصه شوه«...... د بيداريدو وروسته يې خپل خوب اوه بالي ته بيان کړ ، اوبالي په دې خوب کې د عثمان له پاره ښه راتلونکي وکوت اوهغه يې يوه غيبي اشاره و ګڼله او دخپلي لور » مال خاتون « نکاح يې ورسره وکړه . د عثمان همدغه خوب چې هغه نژدې يونيم سل کاله مخته ليدلي و د هغه د کړوسي سلطان محمد له اړخه پوره کيدونکې و . ددوسمندرونو او ددوو لويو وچو د رايوځاې کيدو نقطه د قسطنطنيې ښار و ، د سلطان محمدخان پلرونو او نيکونو کې د عثمان خان يو زوې » اورخان « هم د يوه فاتح او بهادر پادشاه په نوم ياديږي، دا عثماني سلطنت دويم تاجدار او د عثمان خان تر ټولو کوچني زوې و . دهغه مشر ورور عالوالدين داسالمي علومو شوقى و تر څنګ يې د تصوف اوفلسفې سره هم ډيره مينه درلوده ، هغه ډيره پوه او مدبر انسان و ، د زمکي پرمخ تر ټولو لمړى منظم ، په دريشی سنبال ، تنخوا لرونکې او په فوځي ځايو کې اوسيدونکې فوځ » ينې چري « دهمغې په سال او مشورې سره جوړ کړل شو . دهغه سره په دې مشوره کې » قراخليل « هم شريک و . ددې نه مخته په نړۍ کې فوځونه منظميدل او په ځانګړيو کاليو هم سنباليدل، خو دا کار به يواځې او يواځې د جنګ په ورځو کې تر سره کيده . د روميانو او يونانيانو په سلطنتونو کې هم همدا ډول رواج و . دسيدنا عمر رضی اهلل عنه په وخت کې د عسکرو له پاره تنخوا ګانې ټاکلې شوې وې او د رخصتيو رواج هم دهمغه له وخته پيل شوې و، خو په هغو وختو کې د فوځي بارکونو او ياد تلپاتې عسکري تمځايونو آند له چا سره نه و . په دې اساس دا کار تر ټولو لمړی اورخان د خپل مشر ورور عالوالدين او خپل دوست قرا خليل په سال سره تر سره کړ . هغه ټول هغه ځوان عيسوي بنديان چې په مختلفو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګونو کې يې نيولی و د روزنې له پاره همدې ډول روزنځايو کې واچول او يو باقاعده فوځ يې ترې د » ينې چري « په نامه جوړ کړ.

دسلطان محمد فاتح دوران په (1481) کال کی پای ته ورسيد. د (1451)نه تر (1481) پوری ،په ديرشو کالو کی سلطان محمد فاتح په قسطنطنيه باندی حکومت وکړ. د سلطان په وخت کی اسالمی حکومت د اروپا تر لری لری ځايو پوری و غځيد .دسلطان فاتح نه وروسته عثماني حکمران » سليمان اعظم قانونی « (1550نه تر 1566) پوری ډير شهرت ومومند .مشهور امير البحر) خيرالدين باربروسا(دهمدی سلطان په وخت کی مشهور شو ، دخادم الحرمين االشريفين لمړنی لقب تر ټولو دمخه » بايزيد« خپل کړی و . خوپه عثمانی حکمرانانو کی د خالفت منصب تر ټولو دمخه (لمړی سليم عثمانی) ته ورکړل شوی و . اخری عباسی خليفه » المتوکل « و چی په قاهره کی يی د سالطين مملوک تر سيوری اللندی ظاهری شان وشوکت درلود خو په حقيقت کی دواکمنی څخه بی برخی وو ..... دخالفت پګړی (اول سليم عثمانی) ته په سر اينوول شوی وه . دمقدسو مقاماتو کنجګانی ، د انحضرت صلی اهلل عليه وسلم مبارکه توره ، علم او څادر د خالفت دسند په توګه » سليم « ته ورکړل شوی و . دهمدی وروسته د عثمانی خلفاؤ نومونه په خطبه کی اخستل کيدل . عثماني سلطنت نزدی شپږ سوه کاله دوام وکړ او د عثمانی خالفت اخری بدنصيبه خليفه » سلطان عبدالحميدخان ثانی « و ، چی حکومت يی د لمړی عمومي جنګ پا پايلو کی له منځه والړ . دغه خليفه په (1918) کال د نظربندی په دوران کی ساه ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دنیکمرغه او سوکاله افغانستان په هیله)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library